

ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม

ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม (Cultural Lag Theory) มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม ทฤษฎีความเฉื่อยทางวัฒนธรรม เป็นต้น เจ้าของทฤษฎีนี้ คือ วิลเลียม เอฟ. ออกเบิร์น (William F. Ogburn) นักทฤษฎีชาวอเมริกัน มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ประเภทของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมโดยรูปลักษณะ มี 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Cultural) ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นแบบอย่างทางวัตถุ เช่น สิ่งประดิษฐ์ สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้น

2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non - Material Cultural) ได้แก่ แบบอย่างทางพฤติกรรม และแบบอย่างทางความคิด ความเชื่อต่างๆ เช่น บรรทัดฐานทางสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ต่างๆ ค่านิยม อุดมการณ์ต่างๆ เป็นต้น

สังคมแต่ละสังคมมีวัฒนธรรมทั้งสองประเภทนี้ เป็นของตนเองแตกต่างกันออกไปหรือมีความเป็นตัวของตัวเองทางวัฒนธรรม (Cultural Autonomy) (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2540 : 29)

2. การเกิดความล่าช้าทางวัฒนธรรม

ความล่าช้าทางวัฒนธรรม เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เมื่อสังคมรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่นเข้ามานั้น จะรับวัฒนธรรมทางวัตถุได้เร็วกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ทำให้เกิดภาวะปรับตัวไม่ทันกันระหว่างวัฒนธรรมทางวัตถุกับวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุขึ้นเสมอ โดยวัฒนธรรมทางวัตถุจะเปลี่ยนแปลงได้เร็วกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เพราะสาเหตุสำคัญ คือ ผลประโยชน์ที่มีอยู่กับวัฒนธรรมเดิม ความกลัวการเปลี่ยนแปลงของคนในสังคม ความไม่กล้าเปลี่ยนนิสัย ขาดการศึกษา ความกลัวถูกกดดันทางสังคม และการหลีกเลี่ยงความไม่สบายใจที่จะตามมา เป็นต้น วัฒนธรรมทางวัตถุจึงเป็นที่ยอมรับของสังคมก่อนวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุเสมอ ทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นในสังคม (สนิท สมัการ. 2525 : 44 - 48)

กล่าวโดยสรุป คือ การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจหรือไม่ต้องยึดติดกับวัตถุ หรือไม่ต้องยึดติดกับความเคยชิน หรือขนบธรรมเนียมประเพณีใด ย่อมเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่าการเปลี่ยนแปลงคน หรือกฎระเบียบที่คนยึดถือ หรือกล่าวได้ว่าเปลี่ยนแปลงคนได้ยาก เปลี่ยนแปลงวัตถุได้ง่ายกว่า (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2540 : 29 - 30) ตัวอย่างเช่น การที่คนในสังคมยอมรับรถยนต์เข้ามาใช้ แต่มีถนนไม่เพียงพอ ไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร ขาดความรู้ในการบำรุงรักษา เป็นต้น ทำให้เกิดอุบัติเหตุสูญเสียทรัพย์สินเงินทองโดยใช่เหตุ หรือการนำระบบประชาธิปไตยเข้ามาใช้ ทำให้มีรัฐธรรมนูญ ทำเนียบรัฐบาล รัฐสภา ศาล และอื่นๆ ทางวัตถุในสังคมมากมาย แต่ประชาธิปไตยตามอุดมคติที่แท้จริงยังไม่ได้เกิดขึ้นในสังคมเหล่านั้น เป็นต้น

3. การนำทฤษฎีไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรมสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนได้ดังนี้

1. ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรมเชื่อว่าวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในการจัดทำแผนโครงการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของชุมชน กล่าวคือ ต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนและเป็นที่ยอมรับของประชาชน ชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงจะประสบความสำเร็จ

2. ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม เชื่อว่าวัฒนธรรมทางวัตถุเปลี่ยนแปลงได้ง่ายและเร็วกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ทำให้เกิดการปรับตัวไม่เท่าเทียมกันและเกิดปัญหาขึ้นในสังคม นับว่าเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนมาก เพราะในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนก็มีทั้งการ

พัฒนาทางวัตถุและที่ไม่ใช่วัตถุเช่นเดียวกัน การพัฒนาทั้งสองส่วนนี้ต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กันและสมดุลกันเพื่อไม่ให้เกิดความล้าหลังทางวัฒนธรรมขึ้น

3. ทำให้ทราบว่าการเปลี่ยนแปลงคนทำได้ยาก การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุทำได้ง่าย การพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาคนและกลุ่มคนจึงเป็นงานที่ยุ่งยาก ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคล กลุ่ม องค์กร หลายฝ่าย ต้องใช้เวลา แต่ถ้าพัฒนาคนได้สำเร็จแล้วการพัฒนาวัตถุจะไม่เป็นเรื่องที่ยุ่งยากแต่ประการใด ดังนั้น การพัฒนาชุมชนจึงต้องมีเป้าหมายที่การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรมก่อน แล้วความสุขก็จะตามมา

4. ทำให้ทราบถึงสาเหตุของปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนว่า ส่วนหนึ่ง เนื่องจากความล้าหลังทางวัฒนธรรม จึงสามารถเตรียมการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นได้ ทำให้การพัฒนาชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ